

Fenomenet Petter Northug

Konstruksjonen av en norsk idrettshelt

Anders Eid

Institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org/articles/eid/eid100901.html
(ISSN 1652-7224), 2010-06-06

Copyright © Anders Eid 2010. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Vintern är förvisso den bästa årstiden för norsk idrott. När den norska idrottsrörelsens bokförlag Akilles för några år sedan publicerade två volymer om Norge i sommar-OS respektive vinter-OS blev sommarboken på 324 sidor och vinterboken på 551 sidor. Norge är faktiskt överlägset mest framgångsrika nation i vinterolympiadens historia, med 303 medaljer. Två norrmän, Bjørn Dæhlie och Ole Einar Bjørndalen toppar därtill listan över multipla medaljörer i vinter-OS. Norge leder också maratontabellen över samtliga skid-VM och ligger på en hedersam sjätteplats i nations Tabellen för alpina världsmästerskap. Det finns med andra ord stor förväntan på nya framgångar inför varje ny säsong, varje nytt internationell mästerskap, förväntningar som riktas mot landslagstruppen men kanske ännu mer mot vissa enskilda fixstjärnor. I de senaste vinterspelen, i Vancouver i år, var Petter Northug (född 1986) den enskilde idrottare som hade mest press på sig. I skid-VM i Liberec 2009 kammade Northug hem tre guld, bland annat på femmilen. Skulle han toppa det utfallet i Vancouver?

Förväntningarna på den norska landslagstruppen kom till tydligt uttryck i norska medier, och medieexponeringen var särskilt stark i fallet Petter Northug. Han utmålades som mannen från vidderna, en oövervinnlig vildman. Hans tidigare framgångar skärskådades, hans privatliv inventerades. Han var perfekt hjältematerial. Men vad är det som gör en hjälte? Kring detta funderar Anders Eid i sin artikel om Northug och norska medier i OS 2010. Eid följde den norska tidningen Dagbladet strax före, under och strax efter Vancouverspelen, i syfte att undersöka hur en nordisk idrotts hjälte konstrueras. Han tar avstamp i hjälte definitioner hos John Hellström, Jan Ove Tangen och Johnny Wøllekær, och analyserar skickligt och intresseväckande mediekonstruktionen av Petter Northug som ymnigt förmedlades i Dagbladets spalter. Inte minst intressant är det att se hur sportjournalisterna på tidningen bortförklarar Northugs inledande fiasko på 15 km, där han slutade som nummer 41. Spännande är det också att ta del av hur en journalist leder i bevis att skidsporten är ren från dopning. – Och, förresten, det blev till slut fyra medaljer för Petter Northug i Vancouver, två guld (varav ett på femmilen), ett silver och ett brons.

Innledning

Etter noen magre år har norsk herrelangrenn igjen fått en profil som dominerer innenfor idretten. Petter Northug har i løpet av kort tid blitt et yndet medieobjekt og en av de mest omtalte personene innenfor norsk idrett. Hvorfor er Petter Northug så populær, og hva er det som gjør ham til en idrettshelt? For å finne svaret på disse spørsmålene falt det naturlig å fokusere på aspekter ved pressedekningen av Northug under De Olympiske Vinterleker i Vancouver, som fant sted mellom 12. og 28. februar, 2010. Formålet med denne studien er å analysere hvordan Norges nest største løssalgsavis, *Dagbladet*, fremstilte og omtalte Northug under OL, i lys av tre definisjoner av hva som kjennetegner en nordisk idrettshelt. Disse kriteriene vil bli drøftet opp mot *Dagbladets* dekning for å belyse hva som gjør Northug spesiell, og hvordan *Dagbladet* konstruerer ham som en idrettshelt.

Metode

I denne studien vil jeg kvalitativt analysere hvordan Northug ble fremstilt og omtalt i løssalgsavisen *Dagbladet* under OL i Vancouver. Datamaterialet består av *Dagbladets* papirutgaver fra og med 11. februar (én dag før OL-start), til og med mandag 2. mars (to dager etter OL ble avsluttet): Totalt 20 avisutgaver. Papiravisen ble kjøpt inn hver dag under mesterskapet. I tillegg ble det underveis i prosessen lastet ned tilgjengelige PDF-versjoner av artiklene fra de aktuelle utgavene fra *Retriever/Atekst* for å gjøre materialet mer håndterbart og mobilt. Ved å kvalitativt analysere disse tekstene vil jeg forsøke å få frem sentrale poenger ved *Dagbladets* omtale og dekning av Petter Northug. Ettersom materialet er relativt omfattende og omfanget av *Dagbladets* dekning av Northug varierer fra dag til dag, vil noen avisutgaver bli vektlagt sterkere enn andre. En hovedvekt av analysen vil sentrere seg rundt avisutgavene som utkom mellom 21. og 25. februar. Disse fem utgavene representerer på mange måter "episentrumet" i *Dagbladets* dekning av Northug ettersom han var hovedoppslag på avisens forside alle disse dagene. Videre vil utgavene 11. februar og 27. februar ha en sentral plass i analysen, siden disse inneholder omfattende portrettreportasjer med en rekke private bilder.

Mange ulike journalister, redaktører og redigerere har vært med under utformingen av *Dagbladet* under OL, noe som fører til at avisens dekning av Petter Northug i det aktuelle tidsrommet er et komplekst, og til en viss grad improvisert sammensurium av uavhengige vinklinger, ideer, synspunkter og uttrykk. Likevel bør det være mulig å peke på noen generelle trekk ved avisens dekning av Northug, samt å trekke fram noen utvalgte eksempler fra materialet som kan sees i lys av teorier om helterollen i idretten.

Ettersom datamaterialet er relativt omfattende og komplekst, vil det bli nødvendig å forenkle og sammenfatte innholdet i tekstene for å kunne peke på sentrale tendenser i det empiriske materialet. Det stiller ekstra store krav til å være kritisk til de forenklingene og generaliseringene man foretar, slik at det ikke tvinges frem generaliserte sannheter.

Pressedekningen av Petter Northug

Petter Northug var en yndet herremann for norske journalister under OL i Vancouver. I en undersøkelse medieanalysebyrået Retriever Norge utførte for NRK, fremgikk det at Northug fikk størst pressedekning av de norske utøverne (Hverven 2010). Langrennsløperen figureerte i hele 4.987 medieoppslag i løpet av perioden OL pågikk. Den kvinnelige langrennsløperen Marit Bjørgen er nummer to på listen med 4.234 oppslag. Skiskytteren Ole Einar Bjørndalen er tredjemann med 3.100 oppslag. Retrievers undersøkelse er basert på datamaterialet fra 80 papiraviser, alle landets nettaviser og utvalgte etermedier (ibid.). Northug dominerte også *Dagbladets* OL-dekning, og var tema i 51 artikler i *Dagbladets* papirutgaver i løpet av de tjue utgavene som er analysert. Han figureerte på forsiden av avisen ved tolv anledninger, hvorav han var hovedoppslag åtte ganger.

Skiløperen var også svært godt profilert på de redaksjonelle bildene i *Dagbladet* i den aktuelle perioden. Totalt trykket avisen 97 bilder av ham. Det skal imidlertid bemerkes at 38 av dem kom i én og samme utgave, nærmere bestemt den første avisen i datamaterialet (torsdag 11. februar). I denne utgaven hadde *Dagbladet* en større portrettartikkel om Northug der det ble brukt en rekke private bilder som avisen tilsynelatende har fått av Northugs husvert og personlige trener Hallgeir Martin Lundemo.

Man kan dele *Dagbladets* dekning av Petter Northug opp i tre ulike sjangere. Den meste av dekningen (33 artikler) i den aktuelle perioden består av klassiske nyhetsartikler. Northug er også hyppig omtalt i kommentarer skrevet av *Dagbladets* sportsjournalister under mesterskapet. Totalt er han omtalt i 16 av kommentarene. For det tredje trykket avisen som nevnt ved to anledninger mer featureaktige portrettartikler om ham. Når det gjelder reklameannonser i *Dagbladet* var Northug heller dårlig representert. I løpet av de aktuelle utgavene figureerte han på fem reklameannonser totalt, alle for Tine meierier. Reklamene understreker at Northug har appell og blir sett på som et god "salgsplakat" av Norges største meieri. Ut over denne observasjonen vil ikke reklameaspektet bli berørt i denne studien.

Bakgrunn: Opptakten til mesterskapet

24 år gamle Petter Northug ble født i Mosvik, Nord-Trøndelag, og har lenge vært sett på som et av Norges fremste langrennstalenter. Han tok sitt første mesterskapsgull på herrenes stafett i VM i Sapporo i 2007, men fikk sitt endelige gjennombrudd på seniornivå i 2008/2009-sesongen som ble kronet med tre gullmedaljer i VM i Liberec (Wikipedia 2010). Da OL i Vancouver startet den 12. februar hadde norske medier allerede ladet opp til mesterskapet i mange uker. For å kunne drøfte *Dagbladets* dekning av Northug under OL er det hensiktsmessig å også danne seg et bilde av hva mediene fokuserte på før OL-start.

Petter Northug ble hyppig omtalt i mediene mye på grunn av sin gode innsats og flere seiere og sammenlagtledelse i verdenscupen før OL. Et tema som gikk igjen i mediene var at Northug hadde blitt en mer komplett skiløper ettersom han viste at han også kan hevde seg i klassisk stil (Borud, 2009). Northug havnet også i fokus da han vant prisene for *Årets navn 2009*, og *Utøvernes pris* under Idrettsgallaen 2010 den 9. januar (Elster 2010).

Northug var også i mediernes søkelys for andre ting enn det rent sportslige i forkant av OL. I november var en av de store sakene i norsk sportspresse hvorvidt Northug ville takke ja eller nei til en sponsoravtale med energidrikkprodusenten Red Bull. Saken ble mye omtalt og debattert i pressen. Blant annet var det kontroversielt hvorvidt Northug ville få tilatelse fra Norges Skiforbund til å inngå en slik personlig sponsoravtale. Dessuten oppsto det en moralsk debatt om hvorvidt det ville være heldig at Northug – som er forbilde for mange barn og unge – burde la seg sponse av en drikk som har et så høyt koffeininnhold at Folkehelseinstituttet har frarådet barn under 15 år fra å drikke den (Nettavisen 2009). Mot slutten av november gikk imidlertid sponsoravtalen med Red Bull igjennom.

Medienes funksjon for dannelsen av en idrettshelt

Den svenske medieviteren Peter Dahlén skriver i sin bok *Sport och medier* (2008) om hvordan mediene i stadig større grad bidrar til å skape stjerner av idrettsutøvere. Dahlén mener at det som gjerne kjennetegner idrettsheltene er at de ikke bare er kjent for sine prestasjoner innenfor idretten, men også er kjent i populærpressen for ting de gjør utenfor idretten (Dahlén 2008:90). Han skriver videre at det er vanlig at mediene aktivt fremhever visse egenskaper hos de nasjonale utøverne for å skape en følelse av at idrettspersonligheten representerer hele nasjonens idealer og egenskaper (ibid. 403). Han henviser til studier som har påvist at det eksisterer en sterk symbiose mellom idretten og mediene:

Mediene utgjør her lenken mellom idrettshelten og det allmenne kollektiv identifiserer seg med denne – en identifikasjon som i høy grad konstrueres gjennom ulike tekstuelle representasjoner av den aktuelle idrettshelten. Det gjør massemediene gjennom sine narrasjoner, som alltid har en særegen språklig utforming (eksempelvis anvendelsen av adjektiv og visse typer av metaforer og lignelser), gir de nasjonale følelsene mening, som omtolker det som i realiteten bare er en kroppslig handling til en heltedåd med nasjonal eller annen betydning (Dahlén 2008 402-403, *oversatt fra svensk*).

Hva kjennetegner en nordisk idrettshelt?

Dahlén trekker frem David L. Andrews og Steven J. Jacksons tre aspekter som er spesielt ved idrettsheltene. For det første at idretten er meritokratisk, det vil si et system der eliten selv har nådd den posisjonen de har ved hjelp av talent og hardt arbeid. For det andre er idretten en unik aktivitet der idrettsutøvere får rettet ekstremt mye oppmerksomhet mot seg i perioder mens store mesterskap som VM og OL pågår. For det tredje er det enklere for publikum å identifisere seg med faktiske idrettsutøvere som deltar i uforutsigbare konkurranser i stedet for film- og musikkindustrien der stjernene ofte inntar fiktive ”uoppnåelige” roller (ibid. 91).

Svenske John Hellström (i Dahlén 2008:404), norske Jan Ove Tangen (i Loland 2008:121) og danske Johnny Wøllekær (2008:37-43) har alle studert hva som kjennetegner

en idrettshelt i sine respektive land. Hellström har analysert konstruksjonen av den svenske boksehelten Ingemar Johansson. Tangen har sett på hva som ligger til grunn for konstruksjonen av ulike norske idrettsidoler, deriblant langrennsløperne Bjørn Dæhlie og Oddvar Brå. Wøllekær har analysert den danske sykkelrytteren Thorvald Ellegaard. På bakgrunn av hva de tre vektlegger i sine drøftinger, er det mulig å oppgi fem kriterier som konstruerer en nasjonal idrettshelt: Moral; modernitet; folkelighet; genus og etnisitet.

1. Moral

Ifølge Hellström skal en svensk sportshelt skal være modig, lojal, hederlig, ærlig, flittig, moderat og ydmyk. Tangen legger vekt på at ”vedkommende må la seg oppsluke av idretten, nærmest inngå en forpliktende pakt med idretten og hele dens vesen”. Ifølge Wøllekær var noe av det som kjennetegnet Thorvald Ellegaard at han alltid overholdt reglene til punkt og prikke, ofte i motsetning til mange av sine motstandere.

2. Modernitet

Hellström skriver at en svensk sportshelt skal være taktisk, disiplinert, intelligent og rasjonell. Tangen på sin side, vektlegger at et norsk idrettsidol må være unik og egenartet. Personen vinner oftere enn andre, viser sine fremragende kvaliteter i avgjørende konkurranser eller presterer ting ingen har gjort tidligere. Wøllekær merker seg at noe av det som kjennetegnet Ellegaard var hvordan han bevisst brukte mediene til selviscenesettelse. Tangen sier også noe i forhold til dette når han påpeker at utenomidrettslige faktorer kan spille inn, som for eksempel medietekke eller humanitært engasjement.

3. Folkelighet

Hellström mener at en svensk sportshelt skal elske Sverige. Han skal ikke la framgangen forandre ham og forbli en vanlig gutt med enkle vaner og behov. Tangen mener vedkommende skal kunne bli oppfattet som ”en helt vanlig” person. Syklisten Thorvald Ellegaard, ble ifølge Wøllekær nærmest utropt til selve definisjonen på den gode danske sportsånd. Han personifiserte gode verdier og normer – som ikke bare var viktige på idrettarenaen – men også i samfunnet generelt.

4. Genus

Hellström skriver at en svensk sportshelt skal være mannlig, dvs. ha egenskaper som mot, styrke og vilje, men også egenskaper i forhold til rollen som familiemann. Tangen slår fast at et idrettsidol i første rekke er en mannlig helt, i betydningen aktiv, sterk, utholdende, aggressiv, overlegen, osv. Han påpeker at man langt sjeldnere finner heltinner. Wøllekær skriver at Ellegaard ble omtalt som en ekte mann med en stålsatt og fast karakter, og ble tilskrevet egenskaper som var særlig danske eller mandige.

5. Etnisitet

Til sist fremmer Hellström påstanden om at en svensk sportshelt er en representant for en utpreget nordisk ”rase”. Man kan si at Tangens observasjon av at idrettsidolene er først og fremst nasjonale symboler og forbilder, kan være et uttrykk for etnisitet. Det samme kan Wøllekærs poenger i de to foregående avsnittene – om at Ellegaard representerte den gode danske sportsånd og at han representerer egenskaper som er særlig danske – sies å være.

Idrettshelten Petter Northug i et moralsk perspektiv

Mye av dekingen av Petter Northug sentrerer seg rundt hans store treningsglede, treningsvilje og disiplin. Portrettintervjuet ”26 topper på vei til OL” dagen før mesterskapet starter, setter på mange måter tonen for *Dagbladets* generelle holdning til ham. Han blir fremstilt som en norsk friluftsmann som elsker å ta naturen i bruk i sitt treningsopplegg. I tillegg fremstiller saken han som et ekstremt konkurransemenneske. Det blir blant annet beskrevet hvordan Northug og treneren Hallgeir Martin Lundemo alltid konkurrerer om å komme først til fjelltoppene. Det skrives også at Northug gjerne tar 50 armhevinger når han først er på toppen (*Dagbladet* 11/02-10, del 2 s. 8-13). I løpet av mesterskapet legges det ved flere anledninger stor vekt på at Northug trener mye og disiplinert. Særlig vektlegges det at spurtegenskapene hans er et resultat av spesialisert trening. I tillegg er *Dagbladet* overbevist om at Northug og alle de andre norske utøverne ikke jukser i form av å bruke doping (*Dagbladet* 16/02-10, del 2 s. 5).

Petter Northug er imidlertid ikke moralsk skruppelløs. Han var som nevnt i medias søkelys i ukene forut for OL i Vancouver 2010 på grunn av de potensielt moralsk problematiske forhandlingene med den omstridte energidrikkprodusenten Red Bull. Da saken endelig hadde fått sin avklaring og Northug inngikk en lukrativ sponsoravtale med Red Bull, virket det som at mediene mistet interessen. Red Bull er ikke nevnt med et eneste ord i *Dagbladets* papirutgaver i løpet av mesterskapet. På bakgrunn av dette er det mulig å argumentere for at aviser fører en mindre kritisk linje i forhold til etiske og moralske spørsmål rundt en nasjonal idrettshelt under store mesterskap.

Etter å ha feilet totalt og endt som nummer 41 på åpningsdistansen 15 kilometer klassisk, nektet Petter Northug å snakke med pressen etter løpet og gikk rett i smørebua. Til slutt måtte han tvinges til å snakke av landslagsledelsen. Northug får refs for dette av i kommentaren ”Ikke akkurat Petter Smart” av Morten Pedersen to dager etter rennet. Pedersen mener Northugs oppførsel var pinlig, uverdigg og at det gir ham et dårlig rykte. Han konkluderer med at Northugs oppførsel viser at han fortsatt ikke er en like stor idrettshelt som skiskytteren Ole Einar Bjørndalen, som stilte opp til intervju selv om han hadde skuffet:

Ole Einar Bjørndalen er en stor idrettsmann fordi han vinner og taper med like stor verdighet. Petter Northug er, inntil han kommer på bedre tanker, en vinner som ikke tenker på annet eller andre enn Petter Northug (*Dagbladet* 17/02-10, del 2 s. 2)

Noen dager senere, etter at Northug hadde levert en god klassisk sprint og tatt bronsemedalje, har kollega Tormod Brenna et annet perspektiv i sin kommentar ”Ikke kastrer Petter”. Brenna konkluderer med at Northug er avhengig av å oppføre seg politisk ukorrekt for å prestere. Han tar Northug umoralske oppførsel i forsvar når han skriver:

Petter Northug er en spesiell idrettsutøver. Veldig spesiell. Han har vokst seg til å bli Norges største idrettsprofil. Ikke bare fordi han stort sett går fortere enn alle andre på ski. Mer fordi han gjør det på så spektakulært vis. Men minst like mye fordi han oppfører seg så utradisjonelt også utenfor løypene. Petter Northug er uforutsigbar, kjapp

i kjeften, arrogant - og han leverer som regel det som forventes (*Dagbladet* 22/02-10, del 2 s. 2).

Herfra og mesterskapet ut tar *Dagbladets* dekning av Petter Northug en klart mer positiv retning. Northugs moralske ”skrupler” blir vektlagt i svært liten grad. Den positive vendingen kan ha sammenheng med at Northug gjorde det svært bra i mesterskapet etter 22. februar. Dagen etter tok han gull i lagsprint sammen med Øystein Pettersen. Denne vendingen tyder på at gode sportslige prestasjoner (medaljer) er så viktige at ”umoralsk” oppførsel som å nekte å snakke med pressen, kjapt blir glemt eller tilgitt dersom de sportslige resultatene er gode. Det er også Brennass hovedargument i hans ”tilgivelse” av Northug:

Husk også at storheten hans, den vi lar oss begeistre av når han er på sitt beste, ene og alene skyldes at han er skrudd sammen på det spesielle viset han er. Da skylder vi kanskje å tåle ham når han er på sitt verste også? (*Dagbladet* 22/02-10, del 2 s. 2).

Oppsummert kan man slå fast at Northug i utgangspunktet har noen problematiske karaktertrekk i forhold til sine moralske sider. Han oppfyller de kravene om god treningsmoral og en hengivenhet til idretten, men sider ved hans personlighet blir sett på som å potensielt utstråle svak moral. I lys av *Dagbladets* tilgivelse kan man imidlertid argumentere for at sportslige prestasjoner til syvende og sist fremstår som viktigere enn Petter Northugs moralske verdier og oppførsel. Det kan argumenteres for dette på bakgrunn av *Dagbladets* minskede fokus på negative sider ved Northug etter at han begynte å levere solide prestasjoner i mesterskapet.

Petter Northug – en moderne idrettshelt

Ifølge Hellström må en idrettshelt være en moderne idrettsutøver som blant annet kjennetegnes av å være taktisk, intelligent og rasjonell. Tangen påpeker i tillegg viktigheten av at idrettshelten er grensesprengende, fremragende og unik. Wøllekærs observasjon av hvor viktig selviscenesettelse er for en idrettshelt går også under punktet modernitet.

Petter Northug blir ofte fremstilt som grensesprengende, først og fremst for sine enorme spurtegenskaper. Han blir fremstilt som nærmest uslåelig dersom rennene blir avgjort med en spurt. Det virker også å være oppfatningen innad i skimiljøet. Italieneren Pietro Piller Cottrer uttaler følgende: ”Jeg måtte vel bli gjenfødt med andre gener for å kunne slå ham i en spurt” (*Dagbladet* 15/04-10, del 2 s. 9). Dagen etter at Northug tok gull i lagsprinten, skriver *Dagbladet* blant annet at ”verdens raskeste er tilbake” (*Dagbladet* 23/02-10, del 2 s.2). I samme utgave hyller *Dagbladets* kommentator Esten O. Sæther Northugs beregnende og taktisk smarte kjøring. I artikkelen fremstilles han som mer langrennsløper enn motstanderne: ”For lenge før han avgjorde som han ville inne på stadion, var den rolige beregnende Petter Smart tilbake i OL-løypa” (ibid.). Torsdag 25. februar, dagen etter at ankermann Northug sikret Norge sølvet på stafetten hylles han som ”Super-Petter” i en av overskriftene. I artiklene får Northug mesteparten av æren for at Norge klarte sølvet (*Dagbladet* 25/02-10, del 2 s. 4-5). Etter gullet på femmila hylles han for sin enorme taktiske

kløkt. Esten O. Sæther beskriver ham nærmest som et langrenns geni som presterte et perfekt løp:

Et så taktisk vellykket løp har han neppe gått. Det er allerede lenge siden Petter Smart ble et passe enkelt kallenavn på Northug i løypa. Unggutten som bare for noen år siden på ren vilje klebet seg fast til bakskia på konkurrentene med større motorkraft, har mer og mer styrt løpene sine med hjernen (*Dagbladet* 01/03-10, s.28).

Evnen til selviscenesettelse kan sies å kjennetegne moderne idrettshelter. Her er Northug, bevisst eller ubevisst, ekstremt dyktig. Analysesjef i medieanalysebyrået Retriever, Kristina Nilsen, tror at hans selviscenesettelse er hovedgrunnen til at han var den mest presseomtalte norske utøveren i OL i Vancouver: ”Northug er i en egen klasse når det gjelder å skape oppmerksomhet rundt egen person”. Nilsen understreker videre at ”det ikke bare er prestasjonene, men også det utenomsporslige, som har ført til oppslagene” (Hverven 2010).

Dagbladets to omfattende portrettartikler, der avisen har fått lov å benytte seg av Northugs private fotoalbum, vitner også om at Northug og teamet rundt ham vet hvordan man skal bruke media til sin fordel. I artikkelen ”Petter er eksplosjonen langrenn trengte” i konstateres det at Northug på svært kort tid har blitt svært populær blant det norske folk, og som et resultat av dette mye eksponert i media. Dette tilskrives til en viss grad Northugs evne til å komme med friske og ”tabloidvennlige” uttalelser.

Norge har hatt mange skikonger opp igjennom. I antall seirer er Petter Northug et godt stykke unna de største norske skiheltene. Målt i interesse har dyrkingen av Petter Northug likevel nådd en ny standard. Mye selvsagt på grunn av de friske kommentarene (*Dagbladet* 24/02-10, del 2 s. 7).

Petter Northugs far, John Northug, uttaler i den samme artikkelen at sønnen har en helt annen personlighet privat enn den han viser i rampelyset. Det underbygger argumentet om at den offentlige personen Petter Northug, bevisst eller ubevisst, er dyktig på selviscenesettelse.

Petter er eksplosjonen som norsk langrenn trengte. Det var behov for en som kunne røske opp litt, noen å skrive om. Utenom idretten er Petter en veldig rolig kar, men når det nærmer seg konkurranse så våkner sirkushesten (ibid.).

Oppsummert er det flere faktorer som gjør at idrettshelten Petter Northug tilfredsstillter kravene til modernitet. Kallenavn som ”Super-Petter” og ”Petter Smart” er på mange måter to karakteristikk som sammenfatter hans moderne og unike egenskaper i langrennssporet. Foruten å være en utøver som utpeker seg ved å vinne ofte og overbevisende, blir Northugs moderne spurtegenskaper og hans enorme kløkt og ”smartness” i hvordan han legger opp løpene sine sterkt vektlagt. I tillegg fremstår han og teamet rundt ham som dyktige til å bruke media til (selv)iscenesettelse.

Folkehelten Petter Northug

Dagbladet nøler ikke med å smøre tykt på og fremstille Petter Northug som en utilnærmelig dyktig skiløper, men samtidig nytter avisen retoriske grep for å fremstille Northug som mer tilnærmelig person som ”kunne vært nabogutten”. Et eksempel er hvordan han svært ofte bare blir omtalt med fornavnet ”Petter” i avisens utgaver. På denne måten forsvinner noe av avstanden mellom leseren og utøveren og bruken av fornavnet kan bidra til å skape et inntrykk av at ”Petter” er en person som alle nordmenn kjenner, og derfor er ”på fornavn med ham”. En annen faktor som bidrar til å skape nærhet, er de to store portrettartiklene der leserne får servert en mengde private bilder av Northug i hjemlige omgivelser. I portrettartikkelen 11. februar får vi servert en rekke bilder av Northug på ulike fjelltopper rundt bostedet Meråker. På et av bildene ser vi for eksempel en lykkelig Northug på treningstur til fots med tre reinsdyr i bakgrunnen. Det kan argumenteres for at dette fotografiet har et nasjonalromantisk preg. Det samme kan sies om flere av de andre fotografiene av fjelltopper og norsk natur. Disse bildene er med på å underbygge Northug som en friluftsmann som elsker å oppholde seg i vakker, norsk natur. Bilder av Northug i naturskjønne omgivelser går også igjen i *Dagbladets* andre portrettartikkel ”Slik er Petter helt privat”. Der er han blant annet avbildet badende i et fjellvann (*Dagbladet*, 27/02-10, s. 34-37). Disse tingene er sentrale brikke for å forklare mediebildet av Northugs folkelighet. Fjorder, fjell og norsk natur har en helt spesiell posisjon i oppfattelsen av den norske identiteten. Olav Christensen beskriver norsk naturs spesielle betydning for dannelsen av norsk identitet i sin artikkel ”Det norske vinterlivets ideologiske forutsetninger”:

I Norge levde man et naturlig liv i nær kontakt med naturen. Slik blir nordmenns riktige livsførsel å forstå som mer enn naturlig; den opphøyes til natur. Det forderkelige er ikke av naturen, i det minste ikke av vår nordiske – det er av kulturen. Motsetningsparet natur-kultur blir i nordmenns argumentasjon til vi-de og norsk-ikke norsk (Christensen i Klepp & Svarverud, 1993:153).

I de to portrettartiklene får vi også et innblikk i Northugs private liv. Blant annet blir han avbildet sammen med samboeren Rachel Nordtømme og trener Hallgeir Martin Lundemo med to store flasker øl foran en pyntet julegran. En nisse har også sneket seg med på bildet. Bildet kunne vært tatt i en hvilken som helst norsk stue og kan gi assosiasjoner til en kjernefamilie som feirer en klassisk norsk jul. Det faktum at bildet er tatt hjemme hos trener og hybelvert Lundemo skaper også en oppfatning av nærhet. Ølflaskene viser at toppidrettsutøveren Petter Northug på samme måte som alle andre koser seg en gang i blant. Som en del av portrettartikkelen 27. februar forteller Rachel Nordtømme at kjæresten liker å kose seg med potetgull og cola, og at han ikke er noen kostholdsfanatiker. Hun avslører også at Northug har hverdagslige vaner som alle andre: ”Han liker å se på film. Også sitter han mye foran PCen” (*Dagbladet* 27/02-10, s. 37). Det at folk blir kjent med de hverdagslige sidene ved Petter Northug, kan bidra til å bygge opp folkeligheten hans.

Samtidig som nærhet og folkelighet er viktig, påpeker Peter Dahlén at også mystikk og mytologiske trekk ved idrettshelter bidrar til å bygge opp deres status som nasjonalhelt. Dahlén beskriver blant annet hvordan den svenske friidrettsutøveren Gunder Hägg ble beskrevet som ”villmarkens mystiske naturbarn” som vokste opp ved å trene i skogen hver

dag. Han mener at også slike trekk ved idrettshelter kan bidra til å befeste idrettsheltens nasjonale identitet (Dahlén 2008:428). Han omtaler også hvordan norske skihelter ofte gis karakteristikk som henspiller på klassiske norske sagn og eventyr. Dahlén argumenterer for at idrettskonkurranser fører til at dramatiske og mytologiske fortellingstrekk blir brukt i medienes skildringer (ibid.:450). Dette fenomenet får vi et eksempel på i *Dagbladets* utgave etter at Northug sikret sølv på stafetten. Der omtales han som ”Super-Petter” som henspiller på den mytologiske tegneseriehelten Supermann. I samme artikkel blir det også trukket paralleller til det gamle, velkjente, norske ordtaket ”du kan ikke lage gull av gråstein”. Hvis noen skulle klare det er det imidlertid Petter Northug: ”Lagde sølv av gråstein”, heter det i en overskrift (*Dagbladet* 25/02-10, del 2 s. 4-5).

I en reportasje fra 12. februar trekkes det også paralleller til en kjent mytologisk setning hentet fra Disneys klassiker *Snevit og de sju dvergene*. ”Lille speil på veggen der – hvem er raskest i verden her?”, spør *Dagbladets* overskrift. Northug er avbildet mens han ser seg i speilet. På speilet har han limt opp portrettbilder av rivalene Lukas Bauer (Tsjekkia), Aleksander Legkov og Maxim Vylegzhanin (Russland) og Marcus Hellner (Sverige). Northug bidrar selv med å skape en dramaturgisk spenning ved å uttale: ”Dette er folk jeg ikke har noe forhold til. Folk jeg gjerne vil slå og som jeg ønsker å slå. Jeg får enda mer lyst til å slå dem når jeg ser disse bildene” (*Dagbladet* 12/02-10, s. 30-31). Med andre ord forbereder Northug seg på en duell mot de andre; de *ikke-norske*. Det er interessant å merke seg at *Dagbladet* bruker rivaliseringen med Hellner og Bauer for det den er verdt ved flere anledninger senere i mesterskapet. Avisen konstruerer, bevisst eller ubevisst, en mytisk duell med Northug og Norge mot Hellner og Sverige, og Bauer og Tsjekkia (jfr. Christensens ”vi-mot-de” eller ”norsk-ikke norsk”). Eksempler finnes blant annet i titlene: ”Bauer ypper mot Northug – Petter er bare et menneske, men jeg er et dyr” (15/02-10, del 2 s. 8). ”Stav ut for Petter Smart – Rundlurt av svenskene” (21/02-10, s. 1) ”I kveld vil han ta HEVN [...] nekter å tilgi Hellner” (22/02-10, s. 1). ”Peters ultimate revansje: Helt villmann! [...] «Pølsa» Pettersen dro skinnet av svenskene” (23/02-10, s. 1). ”Svenskene hetser Petter etter tidenes sølvspurt” (25/02-10, s. 1). ”[Bauer] [t]viler på Petter” (25/02-10, del 2 s. 7). Den dramaturgiske føljetongen får en nasjonalistisk slutt når Northug slår alle på femmila på OLs siste dag: ”Magisk” og ”Rødt, hvitt og rått”, heter det på forsiden og i sportsseksjonen (01/03-10, del 2 s. 26-27).

For å oppsummere passer Petter Northug godt inn med kriteriet om folkelighet sett ut ifra *Dagbladets* dekning av ham. Det kommer frem at han er en person som trives i norsk natur og at han bruker naturen aktivt i sitt treningsopplegg. På bakgrunn av dette kan man si at *Dagbladet* bidrar til å forankre Northugs identitet til å være i tråd med den nasjonale identiteten og oppfatningen av at naturen er en viktig del av den norske kulturarven. Northugs hverdagslige sider blir også trukket frem, og det slås fast at han på mange områder i det daglige livet er ”som alle andre”. Som en kontrast til hans hverdagslighet kontureres det imidlertid også et bilde av Northug som en norsk ”eventyrhelt”. *Dagbladet* bruker ved gjentatte anledninger mytiske og dramaturgiske skildringer av hans kamp mot ”de andre”.

Petter Northug som maskulint ikon

Hellström, Tangen og Wøllekær legger alle vekt på genus i form av maskuline egenskaper som viktige kjennetegn for en idrettsfelt. Ifølge Peter Dahlén har idrettsarenaen historisk sett alltid vært en av samfunnets mest mannsdominerte og maskuline institusjoner (Dahlén, 2008:464). Dahlén peker på at det klassiske mannlighetsidealet innenfor idretten ser ut til å være i ferd med å endres. Han trekker frem den norske fotballspilleren John Carew som et eksempel. Carew er ifølge Dahlén en moderne idrettsfelt som representerer en ny form for maskulinitet, med interesse for blant annet klær og design (ibid. 401-402).

I *Dagbladets* utgaver under OL i Vancouver skildres Petter Northug gjennomgående som en maskulin idrettsutøver som besitter både mot, råskap, aggressivitet i langrenssporet. Han blir beskrevet som ekstremt sterk, men også som sta og utholden. Han blir opptil flere ganger omtalt som en ”villmann”, men først etter at han har begynt å oppnå suksess i mesterskapet.

Et interessant aspekt er imidlertid hvordan Petters Northugs ”pressenekt” etter fiaskoen på 15 kilometeren ikke bare strider mot allmennhetens moralske forventninger til Northug, men også kan bli oppfattet som å være i strid med et forventet maskulinitetsideal. Ifølge en kronikk av Thomas Mountjoy, strider denne oppførselen med tradisjonelle maskuline trekk som aktverdighet, selvkontroll, rettferdighet og beskjedenhet (Mountjoy 2010). *Dagbladets* kommentator Esten O. Sæther skriver i kommentaren ”Ikke kastrer Petter” (*Dagbladet* 22/02-10, del 2 s. 2) hvordan Northugs opptreden den dagen førte til at han av mange ble oppfattet som ”en bortskjemt drittunge” – en karakteristikk som strider mot Hellström, Tangen og Wøllekærs kriterier for maskulinitet.

Sæther snur imidlertid på det hele og mener tvert imot at Northugs oppførsel er et resultat av hans uberegnelige maskuline natur. Som overskriften ”Ikke kastrer Petter” tilsier, mener han at folkene rundt Northug og mediene ikke må dressere eller disiplinere Northug ut av den rollen han allerede har. Dersom det skjer frykter Sæther at Northug kan miste den (maskuline) uberegneligheten og ekstreme vinnerinstinkt som gjør ham til en så suksessrik utøver. Bruken av verbet ”å kastrere” fungerer nærmest som en advarsel om at han kan miste sine maskuline egenskaper dersom man ikke lar han gjøre ting på sin måte: ”Å dressere Petter Northug og presse han inn i den politisk korrekte rollen norske idrettsutøvere gjerne har lett for å innta, vil langt på vei være å kastrere ham”, advarer Sæther (ibid.).

Han argumenterer som nevnt tidligere for å tilgi Northug på bakgrunn av at de sportslige prestasjonene tross alt er viktigere enn at han lever opp til forventet eller korrekt oppførsel. Northug slipper dermed unna med et annerledes maskulinitetsideal enn hva som er beskrevet av Hellström, Tangen og Wøllekær. Han tillates å oppføre seg på en måte som kan virke både barnslig og umoden. I stedet tilskrives disse avvikene en kausal sammenheng med hans maskuline egenskaper i skisporet som råskap, utholdenhet, hurtighet og viljestyrke. Konklusjonen virker å være at han ikke på langt nær er en klassisk gentleman utenfor konkurranse, men at han er en ”villmann” i sporet, så da er det greit. Portrettartikkelen fra 27. februar, med forsides-tittelen ”Slik er villmannen Petter helt privat”, skildrer også flere andre aspekter ved maskuliniteten til Northug. Der kommer det blant annet frem at han har et ”voldsomt drag på damene”, at han er et ”stort forretningstalent” og at han er en ”hyperaggressiv pokerspiller” – tre egenskaper som kan sies å være maskuline idealer.

Det er også interessant at han i artikkelen beskrives som et ”datageni”. Det kommer frem at han er meget dyktig med tekniske ting på PC, samt at han er dyktig på skytespillet Co-unter Strike. Dette er vaner som kan hende ikke er det første man tenker på når man tenker på hva som kjennetegner en idrettshelt. Hallgeir Martin Lundemo uttaler følgende i artikkelen:

Han er ekspert på den. Han kan alt om tekniske løsninger og slikt. Og han hjelper gjerne andre om de har dataproblemer. I Meråker er Petter kjent som datageni, og har bistått mange naboer med trøblete maskiner. Han er aldri vond å be om slikt (*Dagbladet* 27/02-10, s. 34).

Det at *Dagbladet* hyller det faktum at Northug er ”datanerd” på fritiden, illustrerer at det å være dyktig på data er i ferd med å bli et positivt og akseptert maskulinitetsideal. Dette stemmer overens med Peter Dahléns påstand om at enkelte moderne idrettshelter representerer en ny form for maskulinitet. Det samstemmer også med Helena Tolvheds konklusjon om at maskulinitetsidealet innenfor idretten har blitt mer komplekst etter 1960 (Tolvhed 2008:149).

På bakgrunn av dette kan en konkludere med at Northug i stor grad oppfyller maskulinitets-kriteriene som forbindes med en idrettshelt når det gjelder sin innsats i skisporet og på trening, til tross for avviket etter 15 kilometeren. Petter Northug er imidlertid en kompleks figur og strider på noen områder med det klassiske maskulinitetsidealet. Der John Carew og andre har bidratt til å gjøre klær og design til et nytt maskulinitetsideal kan det argumenteres for at Northug åpner for at idrettshelters maskulinitet også kan være knyttet opp mot tekniske ferdigheter med PC-en.

Petter Northug – en eksponent for norsk etnisitet?

Det er vanskelig å strekke det så langt som å si at Petter Northug er en ”representant for en utpreget nordisk rase”, slik Hellström beskriver det i sine heltekriterier. Dette henger sammen med at langrenn og skisport i stor grad er en nordisk, og etter hvert vestlig idrettsgren. Det er imidlertid mulig å peke på noen, om ikke etniske, så i alle fall nasjonale egenskaper som skiller Northug fra konkurrentene. Vi har allerede vært inne på at Northug beskrives som en naturens mann, og hvordan synergien mellom norsk natur og idrett er et viktig kriterium for en norsk idrettshelt. Ifølge trener Hallgeir Martin Lundemo, er stedet der de bor og trener, Meråker, en viktig faktor for Northugs suksess. Meråker blir nærmest fremstilt som et eldorado på jord med tanke på treningsforhold. ”Her har han alt. Snø til langt ut på sommeren, asfaltert rulleskibane, myrer og vidder og fjell han kan løpe i”, uttaler Lundemo (*Dagbladet* 28/02-10, s. 21). Meråker beskrives altså som et sted som er bedre enn hva resten av Norge har og tilbyr når det gjelder å trene langrenn. Northugs lokale identitet og kan hende etnisitet blir i dette tilfellet rangert høyere enn det faktum at han er nordmann.

Spekulasjonene rundt doping er kanskje det som fungerer best som et eksempel på hvordan nordiske / vesteuropeisk etnisitet skildres som moralsk bedre enn den østeuropeiske.

I kommentaren ”Men sporten er ren” (*Dagbladet* 16/02-10, del 2, s. 5) hevder Esten O. Sæther at resultatene på mennenes 15 kilometer viste at langrennssporten er dopingfri. Sæther antyder at de norske og svenske utøvere aldri vil finne på å dope seg. Han er også sikker på at det sveitsiske herrelangrennslaget ikke bruker doping ettersom det trenes av nordmannen Fredrik Aukland. At sveitseren Dario Cologna vant, samtidig som svenske gjorde det bra, mens østeuropeerne havnet lenger nede på resultatlista taler for at langrennssporten er dopingfri. Mellom linjene står det å lese at vesteuropeiske og nordiske utøvere har større ærlighet og etisk bevissthet enn østeuropeerne. Dette kan sees på som en form for etnisk stigmatisering.

Til tross for at svenskene skildres positivt på det området, er det ut fra *Dagbladets* dekning ingen tvil om at landet står tilbake for Norge på mange andre måter. Marcus Hellner blir gjennom mesterskapet stadig trukket frem som Northugs kanskje argeste rival, og Northug selv uttaler ved flere anledninger nedsettende om Hellner. Den 22. februar kan vi lese om hvordan Northug nekter å tilgi ”stav-svensken” Hellner etter at svensken forårsaket at Northugs stav brakk på duathlon-konkurransen dagen i forveien. I artikkelen antydes det til at svensken bevisst kjørte på en usportslig og uforsiktig måte slik at han kom borti staven til Northug. Det virker med andre ord som at det til syvende og sist kun er utøvere av norsk etnisitet man kan stole fullt og helt på.

Ettersom langrennssporten er svært etnisk ”homogen” i form av at idretten nærmest bare utøves av hvite personer fra den vestlige verden blir det vanskelig å konkludere med at Petter Northug representerer en utpreget nordisk ”rase”. Det er dog visse faktorer som kan sies å underbygge dette. Et eksempel som vi ved flere anledninger har vært inne på er hvordan han er en representant for norsk natur og kulturarv og hvordan disse egenskapene blir brukt til å skape et skille mellom ”oss” (Norge) og ”dem” (de andre nasjonene). *Dagbladet* underbygger dette ved å hinte til at de nordiske og vesteuropeiske utøvere (og deres idrettskultur) er mer ærlige og sannferdige enn de østeuropeiske utøvere. Det er også verdt å merke seg at nabolandet Sverige under OL blir fremstilt som erkerivalen som flere ganger ødelegger for Norge. Når det kommer til stykket, er det tilsynelatende bare de norske utøvere som i sannhet representerer den fullkomne skinasjonen, personifisert av ”Petter Smart” / ”supermannen” / ”villmannen” Petter Northug og hans eldorado, naturvakre og norske Meråker. Kan hende er ikke ”etnisitet” og ”rase” passende begreper å bruke, men Northug blir av *Dagbladet* så avgjort skildret som hevet over sine motstandere fra andre nasjoner.

Konklusjon

Denne studien har vist hvordan *Dagbladets* konstruksjon av ”fenomenet” Petter Northug i stor grad sammenfaller med allerede kjente definisjoner av hva som kjennetegner nordiske idrettshelter. Det fremgår at norsk natur- og kulturarv har en sentral funksjon når det gjelder å skape et inntrykk av idrettshelten Petter Northug. Måten han blir satt i sammenheng med tradisjonelle norske verdier og tradisjoner står sentralt i dannelsen av hans heltebilde. Hans ”norskhet” blir på ulike måter understreket, og bidrar til å bygge opp en mytisk kamp mellom ”oss” (Norge og Northug) og ”de” (konkurrentene).

Han blir ikke fremstilt som feilfri, men hans mangler synes å bli fort glemt eller tilgitt dersom de sportslige resultatene er gode. Dette kan blant annet henge sammen med at Northug, samtidig som han har et image som den hverdagslige ”nabogutten”, også gjerne fremstilles som et utilnærmelig, mytisk naturbarn. Man kan argumentere for at denne paradoksale kombinasjonen bidrar til at folk forstår og aksepterer Northugs avvik fra Hellström, Tangens og Wøllekærs definisjoner av idrettshelter: Han er menneskelig og vil derfor ha sine ”feil”. Samtidig er han et mytisk unikum, som må være annerledes for å kunne levere ekstreme prestasjoner i konkurranse.

Kan hende er det denne tvetydige fascinasjonen av den paradoksale blandingen av nærhet og utilnærmedelighet – sammen med hans fantastiske prestasjoner i skisporet – som i 2010 gjorde Petter Northug til Norges mest omtalte idrettshelt under OL i Vancouver.

Referanser

Litteratur

- Dahlén, P. (2008) *Sport och medier. En introduktion*. Kristiansand, IJ-forl.
- Loland, s. (1998) *Toppidrettens pris: en debattbok*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Svarverud R. & Klepp, I. G. (1993) *Idrett og fritid i kulturbildet: Humanioradagene 1993*. Oslo, Det historisk-filosofiske fakultet Universitetet i Oslo.
- Tolvhed, H. (2008) *Nationen på spel. Kropp, kön och svenskhet i populärpressens representationer av olympiska spel 1948-1972*. Umeå, Bokförlaget h:ström - Text & kultur.
- Wøllekær, J. (2008) ”Cykelrytteren Thorvald Ellegaard: konstruktionen af et nationalt og maskulint ikon”. *Moving Bodies: Idrettens helter (Peter Dahlén red.)* 6 (1-2), s. 28-45. Oslo, Norges Idrettshøgskole.

Internett

- Borud, E. (2009) ”Til de som har tvilt: Nå er Northug komplett”. *VG*, 29. november 2009 [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.vg.no/sport/ski/langrenn/artikkel.php?artid=577563>> [Nedlastet 22. april 2010].
- Elster, K. (2010) ”To priser til Northug”. *NRK* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.nrk.no/sport/nyheter/nyheter/1.6939440>> [Nedlastet 22. april 2010].
- Hverven, M. (2010) ”Petter, Petter, Petter!” *NRK* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://nrk.no/nyheter/kultur/1.7019036>> [Nedlastet 02. mars 2010].
- Mountjoy, T. (2010) ”Fra snørrunge til OL-konge”. *Bergens Tidende* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.bt.no/meninger/kronikk/Fra-snoerrunge-til-OL-konge-1042583.html>> [Nedlastet 08. mars 2010].
- Nettavisen (2009) ”Sa ja til Red Bull”. *Nettavisen* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.nettavisen.no/sport/vinter/article2765374.ece>> [Nedlastet 02. mars 2010].
- Wikipedia (2010) ”Petter Northug”. *Wikipedia* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://no.wikipedia.org/wiki/Petter_Northug> [Nedlastet 22. april 2010].

Øvrig

- Dagbladet* (2010) Papirutgaver fra perioden 11. februar – 2. mars 2010.
- Retriever/Atekst (2010). *Dagbladets papirutgaver i digitalt PDF-format*. Tilgjengelig fra: <<https://www.retriever-info.com/no/>> [Nedlastet 27. mars 2010].